

POSTANOWIENIE

Dnia 14 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)

SSN Leszek Bielecki (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z powództwa D. G., G. B., T. C., P. D., M. Ż.
przeciwko Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa Oddział Terenowy w W.
z udziałem interwenienta ubocznego Związku Zawodowego [...] w W.
o odszkodowanie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 14 kwietnia 2021 r.,
zażalenia strony pozwanej na wyrok Sądu Okręgowego w W.
z dnia 10 marca 2020 r., sygn. akt XXI Pa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do rozpoznania
Sądowi Okręgowemu w W. oraz orzeczenia o kosztach
postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. XXI Wydział Pracy, po ponownym rozpoznaniu sprawy, wyrokiem z 10 marca 2020 r. uchylił zaskarżony przez powodów D.G., G. B., T. C., P. D. oraz M. Ż. wyrok Sądu Rejonowego w W. VIII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 16 lutego 2018 r., oddalający powództwa o zasądzenie na ich rzecz odpowiednio kwot: 4.403,78 zł, 26.966,46 zł, 33.028,35 zł, 27.224,00 zł oraz 28.346,28 zł z tytułu odszkodowania wobec niezgodnego z prawem stwierdzenia wygaśnięcia stosunków pracy łączących ich z pozwanym Krajowym Ośrodkiem

Wsparcia Rolnictwa Oddziałem Terenowym w W., i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w W. oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

W ocenie Sądu drugiej instancji, Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, albowiem wyrok został wydany bez wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy mających znaczenie dla jej rozstrzygnięcia. Sąd Okręgowy wskazał, że powodowie byli uprawnieni do wystąpienia z roszczeniem o odszkodowanie w związku z wygaśnięciem umów o pracę. Tymczasem Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy, gdyż oddalił powództwo tylko z powodu tego, że w jego ocenie ustawa wprowadzająca ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa nie dawała pracownikom, których stosunki pracy zostały „wygaszone”, uprawnień do żądania odszkodowania.

Z ustawy wprowadzającej wynika, że decyzja o losie umowy o pracę powodów została powierzona pełnomocnikowi ds. utworzenia KOWR (art. 51 ust. 3 w związku z art. 49 ust. 1). D. G. i T. C. nie zaproponowano nowych warunków zatrudnienia. Tym samym powinnością Sądu było zastosowanie mechanizmu zapobiegającego nadmiernej uznaniowości pracodawcy przy dokonywaniu rozwiązań stosunków pracy z przyczyn nie dotyczących pracowników. W oświadczeniu Pełnomocnika (zastępującego pracodawcę) o „wygaśnięciu” umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony z powodu zmian organizacyjnych, powodujących zmniejszenie zatrudnienia, powinna być wskazana także przyczyna wyboru pracownika do zwolnienia z pracy (kryteria doboru), gdy dotyczy tylko części spośród większej liczby takich samych lub podobnych stanowisk pracy, chyba że jest oczywista lub znana pracownikowi, co wpływa też na ocenę postulatu konkretności przyczyny rozwiązania stosunku pracy.

Natomiast powodom: G. B., P. D. i M. Ź. przedstawiono nowe warunki zatrudnienia, z tym że G. B. odmówiła ich przyjęcia, P.D. odmówił ich przyjęcia i wskazał, że ustanie stosunku zatrudnienia nastąpi w związku z nabyciem przez niego z dniem 26 maja 2017 r. prawa do świadczeń emerytalnych, a M. Ź. nie złożył oświadczenia o przyjęciu nowych warunków w terminie. Niemniej w sprawie nie przeprowadzono ustaleń niezbędnych do prawidłowej oceny prawnej – nie ustalono dlaczego powodowie nie przyjęli propozycji pozwanego i jakie miało to implikacje

prawne.

W ocenie Sądu Okręgowego wobec tych dwóch grup powodów należało dokonać osobnych ustaleń i oceny zachowania pozwanego. Brak ten powoduje, że wyrok został wydany bez wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, mających znaczenie dla rozstrzygnięcia, co w konsekwencji prowadziło do niedokonania ustaleń koniecznych do rozstrzygnięcia sporu pomiędzy stronami i uniemożliwiło merytoryczne rozstrzygnięcie na tym etapie postępowania.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowi polecił Sądowi pierwszej instancji, po pierwsze, w oparciu o inicjatywę procesową stron, ustalić czy w Agencji Nieruchomości Rolnych istniały analogiczne stanowiska pracy jakie zajmowali D. G. i T. C., czy wszystkim innym pracownikom zajmującym analogiczne stanowiska również wygaszono stosunki pracy, a następnie jeśli nie, to czy istniały kryteria doboru do dalszego zatrudnienia KOWR, o których powodowie mieli wiedzę. Z kolei odnośnie do pozostałych powodów Sąd Rejonowy powinien ustalić, dlaczego nie przyjęli oni propozycji kontynuacji zatrudnienia i jakie miało to skutki dla sprawy, a dodatkowo w przypadku P. D., czy jego oświadczenie o zamiarze skorzystania z uprawnień emerytalnych miało wpływ na zasadność jego roszczenia. W ocenie Sądu drugiej instancji tylko takie ustalenia i ocena zawarte w uzasadnieniu wyroku będą mogły stanowić podstawę do ewentualnego przeprowadzenia instancyjnej kontroli zasadności i prawidłowości orzeczenia. Dopiero bowiem spełnienie tego wymogu poprzez usunięcie wad wywołujących nierozpoznanie istoty sprawy stworzy gwarancje obiektywnego rozpoznania sporu i da możliwość obrony stanowisk stron.

W zażaleniu pozwany zarzucił naruszenie przepisów prawa procesowego, 1/ art. 386 § 4 „samodzielnie” oraz w powiązaniu z art. 386 § 6 oraz art. 316 § 1 k.p.c., a „wynikowo” art. 385 k.p.c. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że w sprawie nie rozpoznano istoty sprawy oraz, iż wymaga ona przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości na podstawie ustaleń nie mających związku z podstawami faktycznymi powództwa; 2/ art. 378 § 1 w związku z art. 380 „samodzielnie” oraz w związku z art. 162 i art. 382 k.p.c. przez błędne zastosowanie polegające na całkowitym pominięciu istnienia tych przepisów, co doprowadziło do oceny, że istnieje konieczny do wyjaśnienia zakres sprawy, podczas gdy w istocie zakres ten

został przez Sąd Okręgowy wykreowany na podstawie ocen wyrażonych w judykatach Sądu Najwyższego - z 26 września 2019 r. (III PK 126/18) oraz 10 grudnia 2019 r. (II PK 129/18), co doprowadziło w konsekwencji do naruszenia art. 386 § 4 i 6 k.p.c. oraz art. 385 k.p.c., przez zapewnienie stronie powodowej możliwości rozpoczęcia procesu od początku, w oparciu o podstawę faktyczną sformułowaną nie w pozwie, a w wyroku Sądu drugiej instancji, a także art. 162 i 380 k.p.c., przez zaniechanie egzekwowania instrumentów ochrony dyspozycyjności i kontradyktoryjności w postępowaniu cywilnym; 3/ art. 378 § 1, art. 381, art. 227, art. 217 § 1-3, art. 207 § 6, art. 231, art. 232 i art. 391 § 1 w związku z art. 316 § 1 k.p.c. przez błędną wykładnię „z orzeczeniem wkraczającym w dyspozycję tych przepisów bez stosownego zarzutu i wniosku, wbrew uchwale Sądu Najwyższego w składzie 7 sędziów z dnia 31 stycznia 2008 r. w sprawie III CZP 49/07”.

Mając na uwadze powyższe, pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w W. z pozostawieniem rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zażaleniowego orzeczeniu kończącemu postępowanie w sprawie oraz o zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, wedle norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie zasługiwało na uwzględnienie.

Biorąc pod uwagę dotychczasowy stan sprawy, zaskarżone orzeczenie sprawiło, że sprawa bez uzasadnionej potrzeby nadal nie została rozpoznana merytorycznie w sposób prawomocny.

Analiza zarzutów zażalenia prowadzi do wniosku, że nawiązują one w istotny sposób do zarzutów zażalenia rozpatrzonych przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 6 marca 2020 r. w sprawie II PZ 2/19. Co więcej, zażalenie stawia zaskarżonemu wyrokowi Sądu Okręgowemu w W. dodatkowe, uzasadnione zarzuty, biorąc pod uwagę obecny stan sprawy.

W sprawie nie nastąpił postęp w kierunku jej merytorycznego rozpatrzenia w instancji odwoławczej. Aktualna pozostaje argumentacja Sądu Najwyższego zaprezentowana w powołanym wyżej postanowieniu kasacyjnym.

W pierwszej kolejności należy podnieść, że Sąd Rejonowy w W. orzekł w przedmiotowej sprawie w sposób merytoryczny oddalając roszczenia powodów, a tym samym rozpoznając istotę sprawy.

W następnej kolejności należy podnieść, że okoliczności transferu zadań, majątku i pracowników pomiędzy zniesioną Agencją Nieruchomości Rolnych, a Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa; okoliczności ewentualnego zastosowania w sprawie dyrektywy unijnej 2001/23/WE; okoliczności, że niektórzy powodowie odmówili przyjęcia zaproponowanych im nowych warunków zatrudnienia, a pozostali, którzy nie otrzymali takich propozycji lub w ogóle nie odnieśli się do nich, a zagwarantowano im konkretne uprawnienia z tytułu wygasłych stosunków pracy z upływem okresów równych okresom wypowiedzenia; okoliczności, czy w Agencji Nieruchomości Rolnych istniały analogiczne stanowiska pracy, jakie zajmowali D. G. i T. C.; okoliczności, czy wszystkim innym pracownikom zajmującym analogiczne stanowiska również wygaszono stosunki pracy, a jeśli nie, to czy istniały kryteria doboru do dalszego zatrudnienia w KOWR, o których powodowie mieli wiedzę oraz okoliczności, czy oświadczenie P. D. o zamiarze skorzystania z uprawnień emerytalnych miało wpływ na zasadność jego roszczenia – nie wymagały przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. Wskazane okoliczności nie muszą być poddane ocenie sądu pierwszej instancji, stanowiąc jedynie uzupełnienie dotąd zebranego materiału dowodowego. Ukształtowanie bowiem postępowania apelacyjnego w taki sposób, że sądowi drugiej instancji przysługuje kompetencja do samodzielnej oceny materiału zebranego w pierwszej instancji i dokonania na podstawie tego materiału własnych ustaleń faktycznych, bez ponowienia postępowania dowodowego, odpowiada konstytucyjnym gwarancjom prawa do sprawiedliwego ukształtowania postępowania sądowego. Na powyższą ocenę nie wpływa ani ukształtowanie postępowania kasacyjnego, ani niedostępność skargi kasacyjnej w określonych kategoriach spraw. Okoliczność, że sąd drugiej instancji w postępowaniu apelacyjnym zmienia dotychczasowe ustalenia faktyczne lub ustala

pewne kwestie po raz pierwszy, nie może być oceniana z perspektywy art. 78 lub art. 176 ust. 1 Konstytucji RP, skoro w wyniku zmiany ustaleń orzeczenie sądu drugiej instancji nie staje się orzeczeniem pierwszoinstancyjnym, od którego powinien przysługiwać środek zaskarżenia (B. Wołodkiewicz, Zmiana ustaleń faktycznych przez sąd drugiej instancji, PS 2019/3/100-113, LEX nr 353396/1).

Ponadto, odnośnie do przewidzianej w art. 386 § 4 *in fine* k.p.c. drugiej przesłanki uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji, to wiąże się ona wyłącznie z potrzebą (wymaganiem) przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że przesłanki uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania nie powinny być interpretowane rozszerzająco. Nawet potrzeba znacznego uzupełnienia postępowania dowodowego nie może stanowić podstawy do wydania przez sąd drugiej instancji wyroku kasatoryjnego. Kierując się wykładnią językową jest pewne, że sąd drugiej instancji nabywa uprawnienia kasatoryjne wyłącznie wówczas, gdy w sprawie nie przeprowadzono postępowania dowodowego albo przeprowadzono dowody na okoliczności nieistotne w sprawie (por. postanowienie Sądu Najwyższego: z 3 marca 2016 r., II CZ 110/15, LEX nr 2009506; z 20 lutego 2015 r., V CZ 112/14, LEX nr 1677146; z 21 października 2014 r., III PZ 9/14, LEX nr 1532750; z 5 listopada 2013 r., II PZ 28/13, OSNP 2014 nr 10, poz. 146 i powołane tam orzecznictwo). Dodatkowo podkreślenia wymaga, że w obecnym stanie prawnym ze względu na przyjęty model apelacji pełnej, postępowanie przed sądem drugiej instancji stanowi kontynuację postępowania pierwszoinstancyjnego. A zatem usunięcie wadliwości lub uzupełnienie postępowania dowodowego, nawet w znacznym zakresie, bez względu na ich znaczenie dla merytorycznego rozstrzygnięcia, powinno nastąpić w drugoinstancyjnym - a nie ponowionym pierwszoinstancyjnym postępowaniu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 listopada 2013 r., III CZ 51/13, LEX nr 1422036 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 nr 6, poz. 55 z glosą G. Rząsy i A. Urbańskiego). Nie uzasadnia uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji niewzięcie przez ten sąd pod rozagę wszystkich dowodów, które mogły służyć do należytego rozpatrzenia sprawy, bowiem wszystkie tego

rodzaju braki powinny być w systemie apelacji pełnej usuwane bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 sierpnia 2016 r., III UZ 7/16, LEX nr 2096153). Sąd Najwyższy ponownie nie znalazł podstaw uzasadniających zastosowanie przez Sąd drugiej instancji art. 386 § 4 *in fine* k.p.c. drugiej przesłanki uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji.

Wymienione przez Sąd odwoławczy braki w postępowaniu dowodowym nie wiążą się z potrzebą jego ponowienia w całości, a mogą jedynie prowadzić do odpowiedniego uzupełnienia materiału dowodowego w postępowaniu w drugiej instancji lub dokonania ustaleń na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego. Uchylenie wyroku na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. może zaś nastąpić tylko w razie konieczności przeprowadzenia całego postępowania dowodowego w sprawie, a więc postępowania niezbędnego dla dokonania wszelkich ustaleń faktycznych potrzebnych dla subsumcji przepisów prawa materialnego mających zastosowanie w rozstrzygnięciu sporu. Nie dotyczy to sytuacji, gdy zachodzi potrzeba zgromadzenia dowodów dla wyjaśnienia jednej z wielu spornych kwestii (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 31 sierpnia 2017 r., III PZ 5/17, LEX nr 2390693).

Przy ponownym rozpatrzeniu sprawy należy wziąć pod uwagę argumentację zaprezentowaną w uzasadnieniu niniejszego postanowienia, w perspektywie obowiązywania art. 183 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁵ k.p.c., pozostawiając Sądowi drugiej instancji rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie apelacyjne.